

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 28 mars 2014

Mål nr

B 248-12

KLAGANDE

Göteborgs Fryshus Service AB, 556337-7687

Slakthusområdet

415 02 Göteborg

Ombud: Advokat MvL

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Företagsbot

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges dom 2011-12-16 i mål B 4597-10

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

Högsta domstolen avslår Göteborgs Fryshus Service AB:s yrkande om ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Göteborgs Fryshus Service AB har yrkat i första hand att talan om företagsbot ska ogillas och i andra hand att företagsboten ska efterges eller i vart fall jämkas kraftigt.

Bolaget har även yrkat ersättning för rättegångskostnader vid tingsrätten, i hovrätten och hos Högsta domstolen.

Riksåklagaren har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

DOMSKÄL

Reglerna om företagsbot m.m.

1. Högsta domstolen har i en dom som denna dag har meddelats i mål B 2232-11 redovisat de regler som gäller beträffande företagsbot och uttalat sig om hur dessa bör tillämpas i olika avseenden. Högsta domstolen har i domen också tagit ställning till bl.a. betydelsen av de av Åklagarmyndigheten utfärdade riktlinjerna avseende företagsbotens belopp vid arbetsmiljöbrott. Vad som i dessa delar har uttalats i domen ligger till grund för bedömningen även i detta mål.

Omständigheterna i detta fall

2. KN arbetade under sommaren 2006 som vikarie i bolagets lager för frysta varor. Temperaturen i lagret var ca minus 20 grader och ljusförhållandena har beskrivits så, att det inte rädde full belysning. I lagret fanns ett s.k. pallställ i flera våningar. I detta ställ placerades de frysta varorna på lastpallar. Arbetet med att lasta in och lasta ut varor skedde med hjälp av en truck. Vid ett tillfälle hade en lastpall uppe i pallstället hamnat snett, vilket innebar att varorna på pallen måste tas bort för att pallen skulle kunna placeras på rätt sätt i stället. Det blev KNs uppgift att ta sig upp i pallstället för att utföra arbetsuppgiften. En truckförare lyfte upp en tompall på vilken KN befann sig. Truckföraren placerade sedan KN i pallstället ca fyra meter över betonggolvet i lagret. Vid tillfället saknades det fallskydd eller andra betryggande säkerhetsanordningar som kunde förhindra fall. Av okänd anledning föll KN ned från pallstället och fick livshotande skador. Det rörde sig om skador på hjärnan och om lungskador. Han fick också brott på över- och underkäken samt på näsbenen, ögonhålorna, pannbenet och vänstra strålbenet vid handleden.

3. Ett rättsintyg avseende KN innehåller bl.a. följande uppgifter. När KN den 24 juli 2006, dvs. samma dag som olyckan inträffade, kom till sjukhus sövdes han och intuberades. Det genomfördes också en trakeotomi (ett operativt öppnande av luftstrupen) i syfte att förhindra kvävning. KN placerades i respirator på en intensivvårdsavdelning och opererades därefter. Den 11 augusti 2006 fördes han över till "Neurorehab". En vecka senare, den 18 augusti, genomgick KN ett test beträffande olika neurologiska funktioner. Testet visade en del koncentrationssvårigheter

vid ”ordförståelse/läsning”. Prognosen bedömdes som god på lång sikt, men det angavs att det kunde bli problem med trötthet och koncentrationssvårigheter på kort sikt. KN skrevs ut från sjukhuset den 21 augusti 2006. Han fördes då över till ett annat sjukhus för rehabilitering.

4. Fortfarande vid tidpunkten för tingsrättsförhandlingen hösten 2010 kunde KN känna av koncentrationssvårigheter. Han besvärades då också av en kotkompression i ryggen, som orsakade ständig smärta. Han hade ont i handleden och minskad rörlighet i ena handen. Han hade också förlorat luktsinnet och hade problem med synbortfall vid läsning. KNs invaliditetsgrad uppskattades till 16 procent.

5. Hovrätten har kommit fram till att ett arbetsmiljöbrott genom vållande till kroppsskada har begåtts i bolagets näringsverksamhet genom att ledningen i bolaget av oaktsamhet har åsidosatt de skyldigheter som den har haft enligt arbetsmiljölagen (1977:1160). Det har enligt hovrätten rört sig om ett eftersatt arbetsmiljöarbete inom bolaget som har lett till att grundläggande säkerhetsbestämmelser har satts åt sidan. Hovrätten har bedömt att arbetsmiljöbrottet har begåtts genom omedveten oaktsamhet och att det inte är grovt. Hovrätten har också kommit fram till att bolaget inte har gjort vad som skäligen har kunnat krävas för att förebygga brottsligheten. Högsta domstolen gör i dessa delar ingen annan bedömning än den som hovrätten har gjort. För brottet är föreskrivet strängare straff än penningböter. Detta innebär att förutsättningarna för åläggande av företagsbot är uppfyllda.

Frågan i målet

6. Hovrätten har bestämt företagsboten till 500 000 kr sedan hovrätten har jämkat den med 100 000 kr bl.a. på grund av sen lagföring. Hovrätten har

alltså ansett att företagsboten med tillämpning av endast 36 kap. 9 § brottsbalken hade bort bestämmas till 600 000 kr. Frågan i målet är om boten bör bestämmas till 500 000 kr, eller om beloppet bör sättas lägre.

Bestämmande av företagsbotens storlek enligt 36 kap. 9 § brottsbalken

7. Som har framgått av det föregående utgörs det arbetsmiljöbrott som har begåtts inom bolaget av vållande till kroppsskada, dvs. ett oaktsamhetsbrott. Oaktsamheten var omedveten. Brottet är av normalgraden. Som omständigheterna framstår i detta mål motsvarar straffvärdet ett högt bötesstraff.

8. De skador som KN fick var betydande. De når emellertid knappast upp till vad som enligt Åklagarmyndighetens riktlinjer innefattas i ”allvarlig” kroppsskada, dvs. ”betydande invalidisering, betydande förlust av kroppsdelar/funktioner eller annars svår skada med lång konvalescens eller bortfall av framtida arbetsförmåga”. I stället rör det sig om en skada inom ramen för det som betecknas som skada av normalgraden.

9. Det kan emellertid konstateras att det arbetsmoment som KN hade att utföra var mycket riskfyllt. Det fanns också en uppenbar risk för att skadorna skulle bli betydligt allvarligare än de blev, och även för att KN skulle förolyckas. I själva verket var det ett livsfarligt arbetsmoment som KN fick utföra. Detta talar med styrka för att företagsboten bör sättas avsevärt högre än som motiveras av de skador som faktiskt inträffade.

10. Ansvaret för brottet har legat hos företagsledningen. Den verksamhet inom vilken arbetsmiljöbrottet begicks var själva huvudverksamheten i bolaget. Även dessa båda faktorer talar i skärpande riktning.

11. Av betydelse för bedömningen av till vilket belopp som företagsboten bör bestämmas är också att arbetsmiljöarbetet inom bolaget var klart eftersatt, vilket innebar att grundläggande säkerhetsbestämmelser alldeles sattes åt sidan. Till grund för bedömningen ska läggas även att KN var sommarvikarie och därför hade begränsad erfarenhet av arbetet i lagret.

12. De nu angivna omständigheterna talar för en företagsbot av den storleksordning som hovrätten har kommit fram till, dvs. 600 000 kr.

Bör företagsboten jämkas eller annars sättas lägre?

13. Bolaget har gjort gällande att företagsboten ska efterges eller jämkas med hänsyn till dels medvållande från KNs sida, dels truckförarens felaktiga agerande och dels bolagets ekonomi. Något medvållande från KNs sida har det emellertid inte varit fråga om. Ansvar för det inträffade ligger i stället helt på bolaget. Inte heller truckförarens agerande eller bolagets ekonomi utgör skäl för jämkning. De angivna faktorerna kan därmed inte leda till eftergift av företagsboten.

14. Bolaget har gjort gällande även att det förhållandet, att bolaget inte tidigare har ålagts företagsbot, utgör skäl för jämkning eller eftergift. En tidigare företagsbot kan emellertid beaktas endast i skärpande riktning. Att sätta en företagsbot lägre än som annars hade bort ske med argumentet, att näringsidkaren inte tidigare har ålagts företagsbot, bör alltså inte komma i fråga. Inte heller någon jämkning eller eftergift av företagsboten på denna grund ska således ske.

15. En företagsbot kan jämkas om det har gått lång tid sedan den händelse, som föranleder företagsboten, inträffade. Företagsboten kan också bli lägre om det har varit fråga om långsam handläggning.

16. Den aktuella händelsen ägde rum i juli 2006. Talan om företagsbot väcktes i mars 2010. Stämning utfärdades i juli 2010. Tingsrätten meddelade dom i november samma år och hovrätten dömde i målet i december 2011. Handläggningen i Högsta domstolen har i viss mån dragit ut på tiden. Målet kom in till domstolen i januari 2012. När dom nu meddelas har det gått drygt två år. Handläggningen av målet har emellertid fördröjts av den anledningen, att det av prejudikatskäl har varit angeläget att avgöra målet samtidigt med tre andra mål rörande företagsbot. Det första målet kom in till Högsta domstolen i maj 2011. De andra två kom in till Högsta domstolen under år 2012, det yngsta i april det året. Med hänsyn till att den aktuella händelsen ägde rum redan år 2006 hade målet i Högsta domstolen normalt bort hanteras med förtur. Men de prejudikatmässiga sambandsskälen har så starkt talat för en samtidig behandling av de olika målen, att det inte kan göras gällande att det har varit fråga om en långsam handläggning här. Den långa tid som förflöt innan målet började handläggas vid tingsrätten får emellertid anses innebära att det har varit fråga om långsam handläggning som berättigar till kompensation. Dröjsmålstiden kan beräknas till upp emot två år. Den långsamma handläggningen bör föranleda att företagsboten sätts ned med 20 000 kr (jfr NJA 2012 s. 1038 I och II). Den sena lagföring som det har varit fråga om bör ges samma inverkan. Den sammanlagda nedsättningen för sen lagföring och långsam handläggning blir alltså 40 000 kr.

17. Några andra skäl för jämkning har inte kommit fram.

Högsta domstolens slutsats

18. Med nu angivna utgångspunkter borde företagsboten ha bestämts till 560 000 kr. Eftersom endast bolaget har överklagat hovrättens dom kan emellertid det av hovrätten bestämda beloppet inte höjas (jfr 51 kap. 25 § och

55 kap. 15 § rättegångsbalken). Det innebär att hovrättens domslut ska fastställas.

Frågan om ersättning för rättegångskostnader

19. Högsta domstolens dom ska enligt 31 kap. 10 § rättegångsbalken anses som fällande. Bolaget är därför inte berättigat till ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen. Inte heller har bolaget rätt till ersättning för rättegångskostnader vid tingsrätten och i hovrätten.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ella Nyström, Ingemar Persson, Martin Borgeke (referent), Lars Edlund och Anders Eka
Föredragande justitiesekreterare: Charlotte Edvardsson